1

Bob

UMUMTA’LIM TASHKILOTIDA TA’LIM MUHITI

1.1. Ta’lim muhiti tushunchasi va uni maktab boshqaruvida shakllantirish

1.2. Ta’lim jarayoni ishtirokchilari uchun qulay ta’lim muhitini yaratish

1.3. Maktabdagi mavjud sharoitlarni baholash va ustuvor vazifalarni rejalashtirish

1.1. TA’LIM MUHITI TUSHUNCHASI VA UNI MAKTAB BOSHQARUVIDA SHAKLLANTIRISH

Umumta’lim tashkilotida ta’lim muhiti – o‘quvchilarning sifatli ta’lim olishi, pedagoglarning samarali faoliyat yuritishi hamda ta’lim jarayoni ishtirokchilarining o‘zaro hamkorligini ta’minlaydigan tashkiliy, pedagogik, psixologik, moddiy-texnik, raqamli va boshqaruv sharoitlari majmuidir. Ta’lim muhiti dars va tarbiyaviy ishlarni tashkil etish, ichki tartib-qoidalar, sinf xonalari, kutubxona, sport inshootlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, elektron xizmatlar, hujjat aylanishi, xavfsizlik choralarini ta’minlash hamda ota-onalar va jamoatchilik bilan hamkorlikni o‘z ichiga oladi.

Ta’lim muhiti maktab faoliyatining barcha yo‘nalishlarini o‘zaro bog‘lovchi boshqaruv tizimi hisoblanadi. Shu bois uni shakllantirish va rivojlantirish direktorning asosiy funksional vazifalaridan biridir. Direktor ta’lim muhitini faqat mavjud kamchiliklarni bartaraf etish vositasi sifatida emas, balki maktabni strategik rivojlantirish, ta’lim sifatini oshirish, xavfsiz va qulay sharoit yaratish hamda resurslardan samarali foydalanishni ta’minlaydigan kompleks boshqaruv yo‘nalishi sifatida tashkil etishi lozim.

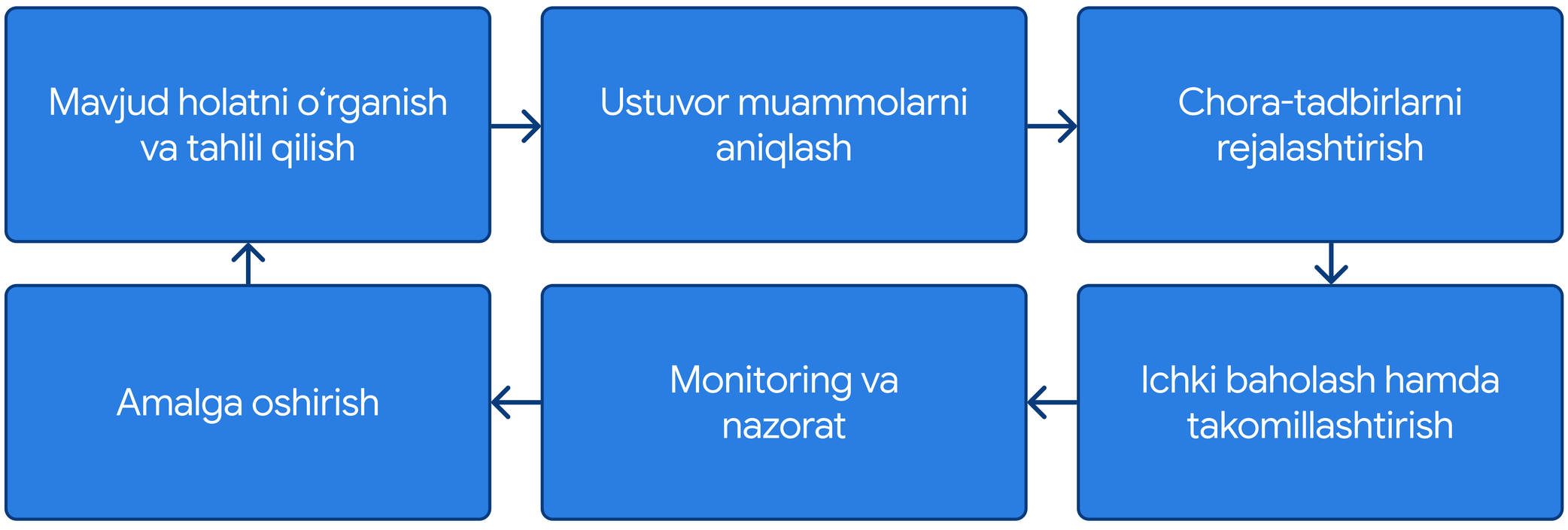
Muhim

Ta’lim muhitining sifati faqat moddiy-texnik ta’minot bilan belgilanmaydi. U boshqaruv samaradorligi, pedagogik hamkorlik, ichki tartib, xavfsizlik, raqamli xizmatlardan foydalanish va ta’lim jarayoni ishtirokchilari o‘rtasidagi samarali muloqot darajasiga ham bevosita bog‘liq.

Maktab ta’lim muhitini samarali boshqarish uchun direktor muntazam ravishda quyidagi uchta asosiy savolga javob izlashi maqsadga muvofiq:

1. Maktabda mavjud ta’lim muhiti qanday holatda?
2. Mavjud sharoitlar ta’lim va tarbiya jarayonining sifatiga qay darajada xizmat qilmoqda?
3. Ta’lim muhitini yanada takomillashtirish uchun qanday boshqaruv choralari ko‘rilishi zarur?

Bu savollar asosida direktor quyidagi boshqaruv siklini amalga oshiradi:

Mazkur boshqaruv sikli ta’lim muhitini muntazam baholash, rejalashtirish, amalga oshirish va natijalarni tahlil qilishga asoslangan uzluksiz takomillashtirish mexanizmini ifodalaydi. Dastlab maktabdagi mavjud holat o‘rganilib, ta’lim sifatiga salbiy yoki ijobiy ta’sir ko‘rsatayotgan omillar aniqlanadi. Shundan so‘ng ustuvor muammolar belgilanib, ularni bartaraf etish bo‘yicha mas’ullar va amalga oshirish muddatlari belgilanadi.

Keyingi bosqichda belgilangan vazifalar buyruqlar, ish rejalari yoki boshqa boshqaruv hujjatlarida rasmiylashtiriladi hamda ularning ijrosi muntazam monitoring qilinadi. Monitoring natijalari asosida ichki baholash o‘tkazilib, zaruratga ko‘ra tuzatish choralari belgilanadi. Ushbu jarayon yangi boshqaruv siklini boshlash uchun asos bo‘lib xizmat qiladi va ta’lim muhitining izchil rivojlanishini ta’minlaydi.

Normativ asos

O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentyabrda qabul qilingan “Ta’lim to‘g‘risida”gi O‘RQ-637-sonli Qonuni

Normativ asos

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 15-martda qabul qilingan “Umumiy o‘rta ta’lim to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida”gi 140-sonli Qarori

Amaliy tavsiya

Direktor ta’lim muhitini takomillashtirishga oid boshqaruv qarorlarini mavjud holatni tahlil qilish, ustuvor muammolar va ehtiyojlarni aniqlash, mas’ullar hamda ijro muddatlarini belgilash, zarur chora-tadbirlarni rejalashtirish, ularning ijrosini monitoring qilish va natijalarni baholash ketma-ketligida qabul qilishi tavsiya etiladi.

Muhim

Ta’lim muhiti qanchalik puxta rejalashtirilsa va samarali boshqarilsa, ta’lim-tarbiya jarayonining sifati, pedagoglar faoliyatining samaradorligi, o‘quvchilar uchun yaratilgan sharoitlar, ota-onalar bilan hamkorlik hamda jamoatchilik ishtiroki shunchalik yuqori bo‘ladi.

1.2. TA’LIM JARAYONI ISHTIROKCHILARI UCHUN QULAY TA’LIM MUHITINI YARATISH

Qulay ta’lim muhiti umumta’lim tashkilotida ta’lim jarayonining barcha ishtirokchilari — o‘quvchilar, pedagoglar, ota-onalar va boshqaruv xodimlarining ehtiyojlari hamda manfaatlarini

inobatga olgan holda shakllantiriladi. Bunday muhit ta’lim va tarbiya jarayonining samaradorligini oshirish, xavfsiz va sog‘lom sharoit yaratish, o‘zaro hurmat va hamkorlikni rivojlantirish hamda maktab faoliyatini samarali tashkil etishga xizmat qiladi.

O‘quvchilar uchun qulay ta’lim muhiti xavfsiz, toza va zamonaviy jihozlangan sinf xonalari, kutubxona, sport va dam olish maskanlari, sifatli ovqatlanish sharoitlari, raqamli ta’lim xizmatlaridan foydalanish imkoniyati, shuningdek ularning fikr va tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini o‘z ichiga oladi.

Pedagoglar uchun qulay muhit zamonaviy ta’lim vositalari va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish imkoniyati, mehnat faoliyatini samarali tashkil etish, vazifa va vakolatlarning aniq taqsimlanishi, kasbiy rivojlanish uchun zarur sharoitlar hamda ochiq boshqaruv va hamkorlik muhitini ta’minlash orqali yaratiladi.

Ota-onalar uchun qulay muhit maktab bilan ochiq va tizimli muloqot, ta’lim jarayoni to‘g‘risidagi ishonchli axborotdan foydalanish, farzandining ta’lim-tarbiyasida faol ishtirok etish imkoniyati hamda murojaat va takliflarni ko‘rib chiqishning shaffof mexanizmlarini nazarda tutadi.

Muhim

Qulay ta’lim muhiti barcha ishtirokchilar uchun bir xil sharoit yaratish emas, balki ularning turli ehtiyojlarini hisobga olgan holda xavfsiz, ochiq, inklyuziv va samarali ta’lim-tarbiya jarayonini tashkil etishni anglatadi.

Har bir maktabning joylashuvi, o‘quvchilar kontingenti, moddiy-texnik bazasi va pedagogik salohiyati o‘ziga xos bo‘lganligi sababli qulay ta’lim muhitini yaratish bo‘yicha boshqaruv qarorlari maktabning real ehtiyojlari va imkoniyatlari asosida qabul qilinishi lozim. Direktor tayyor yechimlarni ko‘chirish bilan cheklanmasdan, mavjud sharoitlarni tahlil qilishi, ustuvor yo‘nalishlarni belgilashi va resurslardan samarali foydalanishni ta’minlashi zarur.

Normativ asos

O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha va maktab ta’limi vazirining 2026-yil 29-yanvarda 3765-raqam bilan ro‘yxatdan o‘tgan “Maktabgacha, umumiy o‘rta va qo‘shimcha ta’lim tashkilotlarini moddiy-texnik jihozlash talablari to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida”gi buyrug‘i

Amaliy tavsiya

Direktor ta’lim muhitini baholashda o‘quvchilar, pedagog xodimlar va ota-onalar uchun yaratilgan sharoitlarni alohida yo‘nalishlar sifatida emas, balki o‘zaro bog‘liq va bir-birini to‘ldiruvchi yagona tizim sifatida ko‘rib chiqishi hamda boshqaruv qarorlarini ularning o‘zaro ta’sirini inobatga olgan holda qabul qilishi tavsiya etiladi.

Eslatma

Qulay ta’lim muhitining asosiy mezoni resurslarning miqdori emas, balki ulardan ta’lim sifati, tarbiyaviy jarayon va maktab boshqaruvi samaradorligini oshirish yo‘lida oqilona, maqsadli va samarali foydalanilishidir.

1.3. MAKTABDAGI MAVJUD SHAROITLARNI BAHOLASH VA USTUVOR VAZIFALARNI REJALASHTIRISH

“Maktabni o‘zgartirmasdan turib, odamni, jamiyatni o‘zgartirib bo‘lmaydi. Ta’lim va tarbiyaning asosi, poydevori bu – maktab. Maktabni maktab qiladigan kuch esa o‘qituvchilardir.”

Sh.Mirziyoyev

Ta’lim muhitini samarali boshqarish maktabdagi mavjud sharoitlarni xolis, tizimli va dalillarga asoslangan holda baholashdan boshlanadi. Direktor boshqaruv qarorlarini qabul qilishdan oldin maktabning mavjud imkoniyatlari, muammolari, resurslari va rivojlanish ehtiyojlarini tahlil qilishi hamda qaysi masalalar ustuvor hal etilishi zarurligini aniqlashi lozim.

Baholash jarayoni faqat kamchiliklarni aniqlash bilan cheklanmaydi. Unda maktabning kuchli tomonlari, rivojlantirish imkoniyatlari, moddiy-texnik va raqamli resurslardan foydalanish samaradorligi, ichki boshqaruv va nazorat tizimining holati, shuningdek o‘quvchilar, pedagoglar va ota-onalarning ehtiyoj hamda fikrlari kompleks ravishda o‘rganiladi.

Amaliy tavsiya

Mavjud sharoitlarni baholash natijalarini dalillar (monitoring natijalari, kuzatuvlar, murojaatlar, so‘rovnomalar va boshqa ma’lumotlar) bilan asoslash hamda aniqlangan ustuvor vazifalarni maktabning yillik ish rejasi, rivojlantirish dasturi va mas’ullar kesimida rasmiylashtirish tavsiya etiladi.

Baholash natijalari tegishli hujjatlarda rasmiylashtirilishi va maktabning yillik ish rejasi, rivojlantirish dasturi hamda boshqa boshqaruv hujjatlarini ishlab chiqishda asos bo‘lib xizmat qilishi lozim.

Aniqlangan masalalarni ularning murakkabligi va hal etish imkoniyatidan kelib chiqib quyidagi uch guruhga ajratish tavsiya etiladi:

- maktabning ichki imkoniyatlari hisobidan qisqa muddatda hal etilishi mumkin bo‘lgan masalalar;
- qo‘shimcha moliyaviy, moddiy-texnik yoki tashkiliy resurslarni talab qiladigan masalalar;
- yuqori turuvchi tashkilotlar yoki hamkor idoralar bilan hamkorlikda hal etiladigan masalalar

Eslatma

Maktabdagi mavjud sharoitlarni baholash bir martalik tadbir emas. U muntazam ravishda o‘tkazilib, uning natijalari ta’lim muhitini uzluksiz takomillashtirish va boshqaruv qarorlarini yangilab borish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.

1-jadval. Ta’lim muhitini baholash va takomillashtirish bo‘yicha chora-tadbirlar rejasi (namuna)

Baholash yo‘nalishi	Mavjud holat	Aniqlangan muammo yoki ehtiyoj	Taklif etilayotgan chora-tadbir	Mas’ul ijrochi	Ijro muddati
Umumta’lim muassasasi binosi va hududining sanitariya holati					
Sinf xonalari va o‘quv kabinetlari					
O‘quv jihozlari va mebellar					
Kompyuter va multimedia jihozlari					
Laboratoriya va amaliy					
Mashg‘ulot xonalari					
Kutubxona va o‘quv adabiyotlari fondi					
Sport zali va sport jihozlari					
Internet tarmog‘i va raqamli ta’lim xizmatlari					
Alohida ta’lim ehtiyojiga ega o‘quvchilar uchun yaratilgan sharoitlar					
Yong‘in xavfsizligi va evakuatsiya tizimi					

Qo‘llash bo‘yicha izoh

Ta’lim muhitini baholash faqat kamchiliklarni aniqlash bilan cheklanmasligi lozim. Har bir aniqlangan muammo yoki ehtiyoj bo‘yicha aniq chora-tadbir, mas’ul ijrochi, amalga oshirish muddati va ijro holati belgilangandagina baholash natijalari samarali boshqaruv qarorlariga xizmat qiladi. Mazkur jadvalni muntazam yangilab borish direktorning ta’lim muhitini uzluksiz takomillashtirish bo‘yicha nazorat vositasi sifatida foydalanish imkonini beradi.

2-jadval. Ta’lim muhitini boshqarish yo‘nalishlari bo‘yicha mas’ullar (namunaviy taqsimot)

Baholash yo‘nalishi	Mas’ul shaxs(lar)	Asosiy vazifalar	Direktor nazorat qiladigan jihatlar
Sinf xonalari, o‘quv kabinetlari va jihozlar	Xo‘jalik ishlari bo‘yicha xodim (xo‘jalik mudiri), fan o‘qituvchilari	Jihozlarni saqlash, ulardan foydalanish va texnik holatini nazorat qilish	Inventarizatsiya natijalari, jihozlarning sozligi, ta’mirlash va yangilash ishlari
Raqamli ta’lim xizmatlari va axborot tizimlari	O‘quv ishlari bo‘yicha direktor o‘rinbosari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari uchun mas’ul xodim, fan o‘qituvchilari	Raqamli platformalar va axborot tizimlaridan samarali foydalanishni tashkil etish	Tizimlardan foydalanish darajasi, texnik nosozliklarni bartaraf etish, foydalanuvchilarga metodik yordam
Elektron hujjat aylanishi	Direktor o‘rinbosarlari	Elektron hujjatlarni yuritish, rasmiy yozishmalar va topshiriqlar ijrosini tashkil etish	Ijro intizomi, muddatlarga rioya etilishi, hujjatlarning to‘g‘ri yuritilishi va saqlanishi
Ota-onalar bilan hamkorlik	Ma’naviy-ma’rifiy ishlar bo‘yicha direktor o‘rinbosari, sinf rahbarlari, psixologlar	Ota-onalar bilan muntazam muloqotni tashkil etish,murojaatlar va takliflarni ko‘rib chiqish	Muloqotning ochiqligi, murojaatlar bilan ishlash sifati, ota-onalar ishtiroki
O‘quvchilar tashabbuslari va ijtimoiy faolligi	Ma’naviy-ma’rifiy ishlar bo‘yicha direktor o‘rinbosari, sinf rahbarlari	O‘quvchilar tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash va muvofiqlashtirish	Tashabbuslarning ta’lim va tarbiya maqsadlariga muvofiqligi, xavfsizlik talablariga rioya etilishi
Alohida ta’lim ehtiyojiga ega o‘quvchilar bilan ishlash	Maxsus pedagog, psixolog, o‘qituvchi-logoped	Individual qo‘llab-quvvatlash choralarini tashkil etish va monitoring qilish	Inklyuziv ta’lim sharoitlari, individual rejalarning bajarilishi, metodik ta’minot

Ta’lim muhitini baholash va mas’ullarni belgilashdan keyin direktor maktabdagi mavjud holatni quyidagi savollar asosida tahlil qilishi maqsadga muvofiq:

1. Maktabda ta’lim muhitiga bevosita ta’sir qilayotgan eng muhim uchta muammo qaysilar?
2. Aniqlangan muammolarning qaysilari maktabning ichki imkoniyatlari hisobidan hal etilishi mumkin?
3. Qaysi masalalar qo‘shimcha moliyaviy, moddiy-texnik yoki tashkiliy resurslarni talab qiladi?
4. Har bir yo‘nalish bo‘yicha mas’ul xodim(lar), ijro muddati va kutilayotgan natijalar aniq belgilanganmi?
5. Amalga oshirilgan ishlar natijasi qanday mezonlar asosida baholanadi?

1.

2.

3.

4.

5.

Qo‘llash bo‘yicha izoh

Mas’ullarni belgilash vazifalarni taqsimlash bilan cheklanmaydi. Har bir yo‘nalish bo‘yicha bajarilishi lozim bo‘lgan ishlar, kutilayotgan natijalar, ijro muddatlari va monitoring shakllari aniq belgilanishi zarur. Bunda direktor umumiy muvofiqlashtirish va nazoratni amalga oshiradi, mas’ul xodimlar esa o‘z vakolatlari doirasida vazifalarning sifatli va o‘z vaqtida bajarilishini ta’minlaydi.

3-jadval. Ta’lim muhitini rivojlantirish bo‘yicha chora-tadbirlar rejasi (namuna)

Aniqlangan masala	Rejalashtirilgan chora-tadbir	Mas’ul ijrochi	Ijro muddati	Kutilayotgan natija
Sinf xonalari jihozlarini yangilash zarur	Inventarizatsiya o‘tkazish, jihozlar ro‘yxatini yangilash, yaroqsiz jihozlarni hisobdan chiqarish bo‘yicha takliflar tayyorlash	Xo‘jalik mudiri, fan o‘qituvchilari		Jihozlarning haqiqiy holati aniqlanadi va yangilash rejasi shakllantiriladi
Raqamli ta’lim xizmatlaridan foydalanish darajasi past	Pedagoglar va ota-onalar uchun qisqa yo‘riqnoma hamda amaliy o‘quv mashg‘ulotlarini tashkil etish	O‘quv ishlari bo‘yicha direktor o‘rinbosari, AKT uchun mas’ul xodim		Raqamli xizmatlardan foydalanish samaradorligi oshadi
Ota-onalar bilan muloqot tizimini takomillashtirish	Rasmiy aloqa kanallari, murojaatlarni qabul qilish va ularga javob berish tartibini belgilash	Ma’naviy-ma’rifiy ishlar bo‘yicha direktor o‘rinbosari, sinf rahbarlari		Ota-onalar bilan muloqotning ochiqligi va tizimliligi ta’minlanadi
O‘quvchilar tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash mexanizmi mavjud emas yoki yetarli emas	Tashabbuslarni qabul qilish, ko‘rib chiqish va amalga oshirish tartibini ishlab chiqish	Ma’naviy-ma’rifiy ishlar bo‘yicha direktor o‘rinbosari, sinf rahbarlari		O‘quvchilarning maktab hayotidagi faolligi va ishtiroki oshadi

Qo‘llash bo‘yicha izoh

Chora-tadbirlar rejasi baholash natijalari asosida shakllantiriladi. Har bir masala bo‘yicha aniq chora-tadbir, mas’ul ijrochi, bajarish muddati va kutilayotgan natija belgilanishi zarur. Rejaning ijrosi muntazam monitoring qilinib, bajarilish holati tahlil qilinishi hamda zaruratga ko‘ra unga o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritilishi tavsiya etiladi.

Ta’lim muhitini baholash natijasida aniqlangan muammolar ustuvorlik darajasiga ko‘ra ajratiladi va ularni hal etish bo‘yicha amaliy choralar belgilanadi. Har bir masala bo‘yicha uning ta’lim jarayoniga ta’siri, hal etish imkoniyati, mas’ul ijrochi, ijro muddati, kutilayotgan natija va nazorat mezoni aniq ko‘rsatilishi lozim.

1. Birinchi navbatda hal etilishi lozim bo‘lgan ustuvor masalalar:

2. Mazkur masalani hal etish uchun belgilanadigan asosiy chora-tadbirlar:

3. Natijani baholash mezoni qanday belgilanadi?